

مددکاری اجتماعی کار با جامعه (مددکاری جامعه‌ای)

تألیف:

دکتر محمد زاهدی اصل

عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

WWW.ketab.ir

سرشناسه:	زاد، اصل، محمد، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدید آور:	مددکاری اجتماعی (مددکاری جامعه‌ای) / تألیف محمد زاهدی اصل.
مشخصات نشر:	تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری:	۳۶۰ ص.
فروست:	انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۴۹۹.
شابک:	۷-۳۳۲-۲۱۷-۹۶۴-۹۷۸-۲۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
موضوع:	خدمات اجتماعی
موضوع:	Social Service
موضوع:	خدمات اجتماعی جامعه‌محور
موضوع:	Community-Based Social Services
شناسه افزوده:	دانشگاه علامه طباطبائی
رده‌بندی کنگره:	HV ۴۰/۳م۳
رده‌بندی دیویی:	۳۶۱/۳
شماره کتابشناسی ملی:	۵۳۷۰۵۷۹

مددکاری اجتماعی کار با جامعه (مددکاری جامعه‌ای)

تألیف:
کتیرا حمد زاهدی اصل

زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه

شابک: ۷-۳۳۲-۱۰۴-۹۷۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

ویراستار: مهتاب برگریزان سرویراستار: کتیرا زاهدی اصل

طراح جلد: سمیرا حاجی‌گلدی نمایه‌ساز: سیده زهرا طباطبائی جعفری

شمارگان: ۲۰۰ ناظر فنی: مرعا دنیوی

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی: تهران، بلوار دهکده المپیک،
تقاطع بزرگراه شهید همت

تلفن مرکز انتشارات: ۴۴۷۳۷۶۵۵ صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷

چاپ اول ۱۳۹۷ قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	الف
مقدمه.....	ج
بخش اول - مفهوم مددکاری جامعه‌ای و رابطه آن با سایر شاخه‌ها	
۱-۱- مقدمه.....	۱
۱-۲- مددکاری جامعه‌ای و مختصات آن.....	۲
۱-۲-۱- تعاریف مددکاری.....	۲
۱-۲-۲- ویژگی‌ها و مختصات مددکاری جامعه‌ای.....	۵
۱-۳- رابطه مددکاری جامعه‌ای با شاخه‌های مختلف مددکاری اجتماعی.....	۷
۱-۳-۱- رابطه مددکاری اجتماعی جامعه‌ای با «مددکاری اجتماعی فردی».....	۷
۱-۳-۲- رابطه مددکاری اجتماعی جامعه‌ای با «مددکاری اجتماعی گروهی».....	۹
۱-۳-۳- رابطه مددکاری اجتماعی جامعه‌ای با «مددکاری اجتماعی».....	۱۱
۱-۳-۴- رابطه مددکاری اجتماعی جامعه‌ای با اقدامات اجتماعی.....	۱۲
۱-۳-۵- رابطه مددکاری اجتماعی جامعه‌ای و مدیریت خدمات اجتماعی.....	۱۲
۱-۴- تفاوت‌ها و شباهت‌های مددکاری اجتماعی با مددکاری جامعه‌ای.....	
و سایر شاخه‌های اصلی مددکاری اجتماعی.....	۱۴

بخش دوم - پیشینه موضوع - نگاهی به ریشه‌ها و تحولات تاریخی مددکاری جامعه‌ای

۲-۱- مقدمه.....	۱۹
۲-۲- سیر تاریخی مددکاری جامعه‌ای در جهان.....	۱۹
۲-۳- سابقه تاریخی و تحولات مددکاری جامعه‌ای در ایران.....	۲۷
۲-۴- مرور بر تاریخ خدمات اجتماعی در اسلام از منظر مددکاری جامعه‌ای.....	۳۷

بخش سوم - اهداف مددکاری جامعه‌ای

- ۳-۱- مقدمه ۴۳
- ۳-۲- هدف‌های عمده در مددکاری اجتماعی کار با جامعه چیست؟ ۴۳
- ۳-۳- تغییر در جامعه به عنوان یکی از هدف‌های مددکاری اجتماعی ۴۸

بخش چهارم - جامعه و انواع آن از منظر مددکاری اجتماعی

- ۴-۱- مقدمه ۵۵
- ۴-۱- اجتماع و جامعه ۵۵
- ۴-۲- انواع حوامع از منظر مددکاری جامعه‌ای ۶۱

بخش پنجم - عمر و مددکاری جامعه‌ای

- ۵-۱- مقدمه ۷۱
- ۵-۲- مفهوم وقف، اهمیت و ضرورت آن ۷۲
- ۵-۳- جایگاه وقف در مددکاری اجتماعی ۷۵
- ۵-۳-۱- ویژگی‌های وقف در مقایسه با مشخصه‌های مددکاری جامعه‌ای ۷۵
- ۵-۳-۲- مصارف وقف و عرصه‌های خدمات مددکاری جامعه‌ای ۷۸

بخش ششم - اصول و ارزش‌های مددکاری جامعه‌ای

- ۶-۱- مقدمه ۸۱
- ۶-۲-۱- حرمت مقام انسان ۸۲
- ۶-۲-۲- اختیار و آزادی انسان (خودتصمیم‌گیری) ۸۶
- ۶-۲-۳- مسئولیت فردی و اجتماعی انسان ۹۰
- ۶-۲-۴- برابری انسان‌ها (عدالت اجتماعی) ۹۲
- ۶-۳- اصول حرفه‌ای در مددکاری جامعه‌ای ۹۶
- ۶-۳-۱- اصل پذیرش ۹۷
- ۶-۳-۲- اصل رابطه حرفه‌ای ۱۰۲

۱۱۰	۶-۳-۳- اصل مشارکت
۱۱۶	۶-۴- اصول مربوط به مددکاری جامعه‌ای
۱۱۶	۶-۴-۱- پاسخ به نیاز جمعی
۱۱۷	۶-۴-۲- توجه به اولویتها و رعایت تقدم و تأخر
۱۱۸	۶-۴-۳- مقدم داشتن پیشگیری بر درمان
۱۲۰	۶-۴-۴- خدمات داوطلبانه، محور فعالیت‌های مددکاری جامعه‌ای
۱۲۰	۶-۴-۵- استفاده از منابع موجود قبل از ایجاد منابع جدید

بخش هفتم - کاربرد فرضیه‌ها و نظریه‌ها در مددکاری جامعه‌ای

۱۲۳	۷-۱- مقدمه
۱۲۴	۷-۲- فرضیه‌های مددکاری جامعه‌ای
۱۲۴	۷-۲-۱- جامعه قادر است مسئله را حل کند
۱۲۵	۷-۲-۲- جامعه می‌خواهد، تغییر کند
۱۲۶	۷-۲-۳- تغییرات حاصل از مشارکت مردم ثبات بیش‌تری دارد
	۷-۲-۴- جامعه، همانند فرد برای سازمان‌دهی سوابق‌های خود نیازمند کمک است
۱۲۷	۷-۳- نظریه‌های مددکاری اجتماعی
۱۲۸	۷-۳-۱- نظریه پردازان متقدم
۱۲۸	۷-۳-۲- نظریه ساختی و مددکاری اجتماعی
۱۲۹	۷-۳-۳- نظریه بحران و مداخله در بحران
۱۳۱	۷-۳-۴- نظریه سیستم‌ها
۱۳۲	۷-۳-۵- نظریه انتقادی
۱۳۴	۷-۴- کاربرد برخی از نظریه‌های علوم اجتماعی در مددکاری جامعه‌ای
۱۳۵	۷-۴-۱- نظریه مثبت‌گرایی (اثبات‌گرایی)
۱۳۶	۷-۴-۲- نظریه ساخت‌گرایی
۱۳۷	۷-۴-۳- نظریه کارکردگرایی

۱۳۹	۷-۴-۴- نظریه کنش متقابل نمادین
۱۴۱	۷-۴-۵- نظریه مبادله
۱۴۴	۷-۴-۶- نظریه پدیدارشناسی

بخش هشتم - روش‌های مددکاری جامعه‌ای

۱۴۷	۸-۱- مقدمه
۱۴۸	۸-۲- رشد و توسعه محلی
۱۴۸	۸-۲-۱- تعریف و تبیین رشد و توسعه محلی
۱۵۱	۸-۲-۲- هدف‌ها در رشد و توسعه محلی
۱۵۴	۸-۳- نقش مددکار اجتماعی در روش توسعه محلی
۱۵۵	۸-۳- برنامه‌ریزی اجتماعی
۱۵۹	۸-۴- اقدام‌های اجتماعی
۱۶۱	۸-۵- سایر روش‌های مددکاری جامعه‌ای
۱۶۱	۸-۵-۱- «مداخله در بحران»
۱۶۳	۸-۵-۲- مراقبت اجتماعی (مرافبت، جامعه‌ای)
۱۶۵	۸-۵-۳- مقایسه روش‌های سه‌گانه مددکاری جامعه‌ای
۱۶۸	۸-۶- دسته‌بندی هدف‌ها در مددکاری جامعه‌ای

بخش نهم - نقش‌های مددکار اجتماعی در کار با جامعه

۱۷۱	۹-۱- مقدمه
۱۷۱	۹-۲- نقش‌های پنجگانه مددکار اجتماعی در کار با جامعه
۱۷۲	۹-۲-۱- نقش «راهنما»
۱۷۹	۹-۲-۲- نقش کارشناس
۱۸۲	۹-۲-۳- نقش توان‌بخش
۱۸۶	۹-۲-۴- نقش درمانگر
۱۸۶	۹-۲-۵- مبتکر و پیش‌قدم بودن

۱۸۷	۹-۳- سایر نقش‌ها در مددکاری جامعه‌ای
۱۸۷	۹-۳-۱- نقش آموزش‌دهنده
۱۸۸	۹-۳-۲- نقش کارگزار اجتماعی
۱۸۹	۹-۳-۳- نقش میانجی
۱۸۹	۹-۳-۴- نقش حمایتی

بخش دهم - جریان کار در مددکاری اجتماعی کار با جامعه و مراحل آن

۱۹۳	۱۰-۱- مقدمه
۱۹۴	۱۰-۲- جریان کار مددکاری - جامعه‌ای
۱۹۹	۱۰-۲-۱- دانش و مهارت - دینار اجتماعی
۲۰۰	۱۰-۲-۲- امکانات و منابع اجتماعی
۲۰۱	۱۰-۲-۳- مشارکت فعال اعضای جامعه
۲۰۱	۱۰-۳- مراحل کار با جامعه
۲۰۲	۱۰-۳-۱- مرحله اول - «مطالعه»
۲۰۹	۱۰-۳-۲- مرحله دوم - تشخیص
۲۱۳	۱۰-۳-۳- مرحله سوم طرح نقشه کمکی
۲۱۷	۱۰-۳-۴- مرحله چهارم - اجرای برنامه
۲۱۸	۱۰-۳-۵- مرحله پنجم - ارزیابی
۲۲۰	۱۰-۳-۶- مرحله ششم - پی‌گیری

بخش یازدهم - عرصه‌های مددکاری جامعه‌ای

۲۲۳	۱۱-۱- مقدمه
۲۲۴	۱۱-۲- مددکاری جامعه‌ای در واحدهای صنعتی و کارگری
۲۳۲	۱۱-۳- مددکاری جامعه‌ای و «عمران روستایی»
۲۳۷	۱۱-۳-۱- آغاز کار در جامعه روستایی و نکاتی که باید به آن‌ها توجه کرد

۲۴۳	۱۱-۳-۲- مطالعه و جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت جامعه
۲۴۳	۱۱-۳-۳- تشخیص مسائل و مشکلات (وضعیت و شرایط) جامعه روستایی
۲۴۵	۱۱-۳-۴- طرح نقشه کمکی
۲۴۶	۱۱-۳-۵- اجرای برنامه
۲۶۰	۱۱-۴- مددکاری جامعه‌ای و آسیب‌های اجتماعی
۲۶۳	۱۱-۴-۱- مددکاری جامعه‌ای در کانونهای کارآموزی
۲۶۵	۱۱-۴-۲- مددکاری در سازمان زندان‌ها
	۱۱-۴-۳- مددکاری اجتماعی در نیروی انتظامی (واحد مددکاری در
۲۶۹	کلاس‌های و مراکز مشاوره و مددکاری اجتماعی)
۲۷۰	۱۱-۵- مددکاران جامعه‌ای و «عمران شهری»
۲۷۳	۱۱-۶- اسکان، پیرسازی و داهکارهای ساماندهی آن
۲۷۹	فهرست منابع
	ضمائم
۲۸۹	واژه نامه فارسی - انگلیسی
۳۰۳	واژه نامه انگلیسی - فارسی
۳۱۵	فهرست نمایه

«به نام خالق اندیشه و قلم»

پیشگفتار:

قلت منابع فارسی علمی و حرفه‌ای در عرصه‌های مختلف مددکاری اجتماعی، به ویژه در حوزه مددکاری جامعه‌ای کاملاً مشهود بوده و فعالان عرصه‌های خدمات اجتماعی کشور در مناسبت‌های مختلف با یادآوری چنین کمبودی، خواهان تلاش استادان و صاحب‌نظران مددکاری اجتماعی در خفا و آشکارا، مکتوب بوده‌اند که اغلب با همت برخی از همکاران ارجمند در قالب ترجمه، به بخشی از این انتظارات به حق پاسخ داده شده است. ولی به عنوان آثار تألیفی که به نوعی با شرایط و روش‌های جامعه ایران هماهنگ باشد، کار کمتری انجام گرفته است به خصوص این که امروزه محافل سیاست‌گذاری و مجامع علمی کلان کشور بر بومی‌سازی رشته‌های دانشگاهی تأکید دارند و این امر ضرورت و اهمیت تهیه و تدوین آثار تألیفی را بیش‌تر می‌سازد؛ لذا اینجانب سعی کردم با بهره‌گیری از منابع در دسترس، همراه با تجارب تدریس دروس مددکاری جامعه‌ای و همراه با اندوخته‌های نظری و عملی پنجاه سال گذشته، اثری را در همین موضوع به جامعه شریف مددکاری اجتماعی کشورمان تقدیم کنم. رجای واثق دارم که استادان معظم و همکاران فرهیخته، کمبودها و کاستی‌های این اثر را به اینجانب متذکر خواهند شد که با ممنونیت و منت‌داری، پذیرای آن‌ها خواهم بود.

خداوند سبحان را شاکرم که یک بار دیگر این عنایت را مبذول فرمود تا اثر دیگری را

به عنوان تکلیف علمی - حرفه‌ای تقدیم جامعه مددکاری اجتماعی کشورم کنم و بر خود فرض می‌شمارم که از تمامی عزیزانی که در تدوین این اثر مشوقم بودند سپاس‌گذاری کنم و سپاس ویژه خود را تقدیم همسر عزیز و صبورم نمایم که اگر این همراهی نصیب نمی‌شد، هیچ‌یک از آثار علمی از جمله این اثر محقق نمی‌شد.

زمستان ۱۳۹۶

محمد زاهدی اصل

www.ketab.ir